

Benedikt XVI.

POSLEDNÉ ROZHOVORY

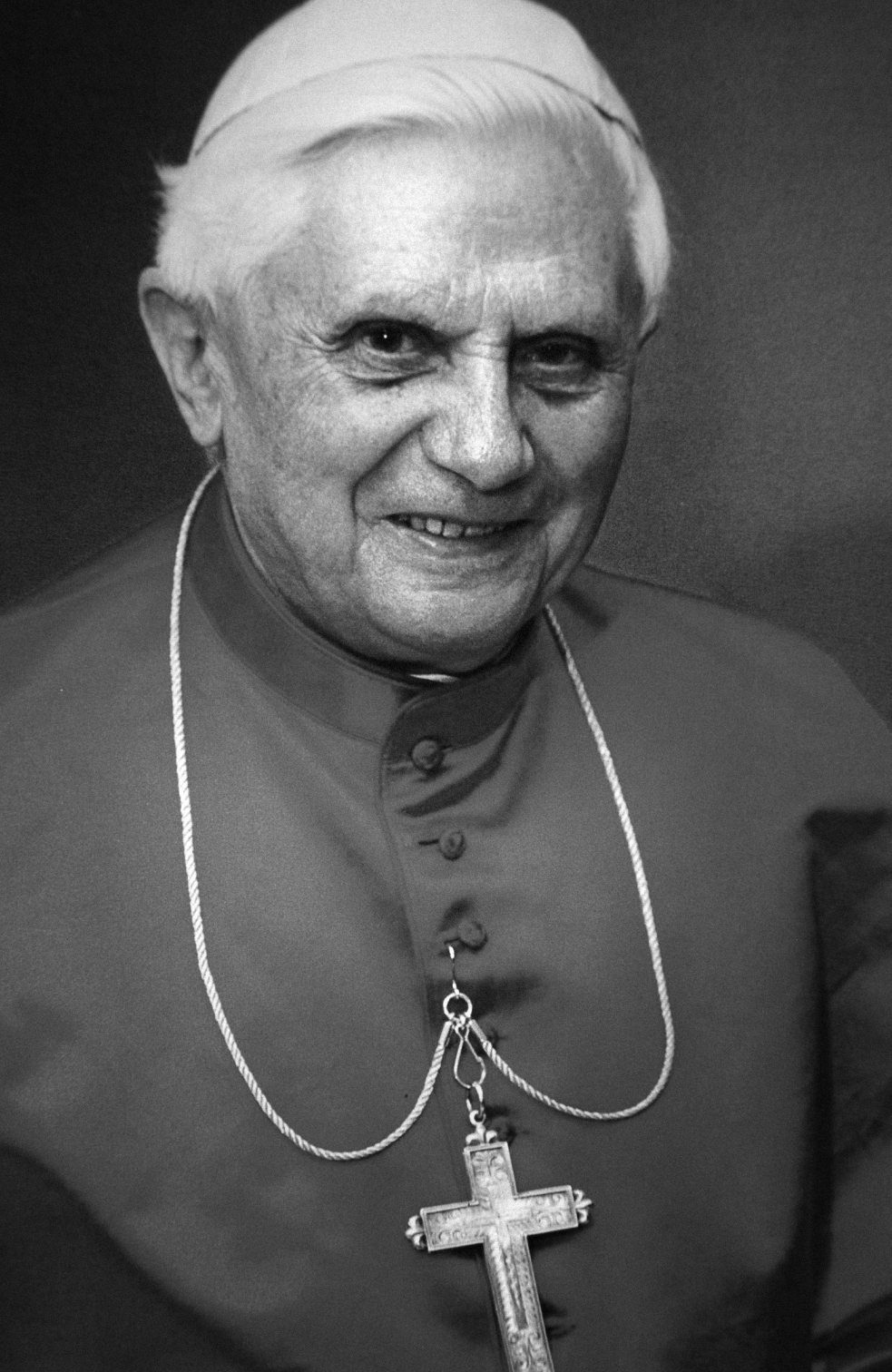
Peter Seewald

EDÍCIA
PROFILY

Benedikt XVI.
POSLEDNÉ ROZHOVORY
Peter Seewald

Benedikt XVI.
POSLEDNÉ
ROZHOVORY

Peter Seewald

SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
TRNAVA 2017

Original title: Benedikt XVI.: Letzte Gespräche mit Peter Seewald
Copyright © 2016 Droemer Verlag. An imprint of Verlagsgruppe
Droemer Knaur GmbH & Co. KG, Munich
Slovak edition © Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o.,
Trnava 2017
ISBN 978-80-8161-271-8

Obsah

Predslov	11
PRVÁ ČASŤ / RÍMSKE ZVONY	23
Pokojné dni v kláštore Mater Ecclesiae	23
Odstúpenie	33
„Neschádzam z kríža“	44
DRUHÁ ČASŤ / PRÍBEH SLUŽOBNÍKA	55
Rodičovský dom a detstvo	55
Vojna	69
Študent, kaplán, pedagóg	76
Nováčik a teologická hviezda	104
Koncil – sen i nočná mora	118
Profesor a biskup	140
Prefekt	163
TRETIA ČASŤ / JEŽIŠOV PÁPEŽ	173
A zrazu pontifex	173
Aspekty pontifikátu	180
Cesty a stretnutia	197
Chyby a problémy	206
Zhrnutie	215
Životopisné údaje	227
Poznámky	233

„Viera nie je nič iné,
ako sa v noci sveta dotknúť Božej ruky,
a tak – v tichu – počúvať slovo,
vidieť lásku.“

*Benedikt XVI. na záver pôstnych duchovných cvičení
pre rímsku kúriu pred koncom svojho pontifikátu
23. februára 2013*

Predslov

Do kraja zavítalo leto i zima, a keď som 23. mája 2016 ešte raz stúpil strmou cestou do kláštora *Mater Ecclesiae* vo Vatikánskych záhradách, obával som sa, že by to mohol byť náš posledný dlhý rozhovor.

Sestra Carmela otvorila dvere, no tentoraz nie v zástere, ale v elegantnom kostýme. V prijímacej miestnosti visel obraz svätého Augustína, veľkého duchovného učiteľa, ktorý preňho tak veľa znamenal, pretože bolo na ňom možné študovať dramatický, ľudský zápas o pravdu viery.

Namiesto červených topánok mal Benedikt XVI. obuté už iba sandále ako mních. To, že bol na ľavé oko už niekoľko rokov slepý, vedel iba málokto, medzičasom slabol aj jeho sluch. Pochudol, ale celý jeho zjav pôsobil krehko ako

nikdy predtým. A bolo fascinujúce sledovať, že odvážny mysliteľ, Boží filozof, prvý muž, ktorý sa necháva oslovovať emeritný pápež, dospel na koniec, kde už intelekt nestačí, do ticha a modlitby, do srdca viery.

Bolo to v novembri 1992, keď som po prvý raz stretol bývalého prefekta. Magazín denníka *Süddeutsche Zeitung* chcel uverejniť portrét a ja som ho mal vytvoriť. Na zozname záujemcov, ktorí sa bili o termín stretnutia u najznámejšieho kardinála sveta, boli mená kolegov z *New York Times*, *Prawdy* a *Le Figaro*. Nevyznačoval som sa tým, že by som bol obzvlášť katolícky, ale o čo dlhšie som sa zaoberal Josephom Ratzingerom, o to viac mi imponovala jeho suverenita, vášnivý záujem, jeho odvaha kráčať s nemodernými myšlienkami proti prúdu. A zvláštne na tom bolo, že tieto analýzy neboli iba zaujímavé, ale javili sa aj ako správne.

Keď som to skúmal hlbšie, zistil som, že toľko znevažovaný „pancierový kardinál“ nepredstavoval včerajší príbeh, ale zajtrajší: novú inteligenciu v poznaní a vyjadrovaní tajomstiev viery. Jeho špecialitou bolo, že dokázal vysvetliť komplikované veci a nezaoberať sa nepodstatným. Veda a náboženstvo, fyzika a metafyzika, myslenie a modlitba – Ratzinger ich opäť spojil, aby prišiel na koreň veci, zatiaľ čo krása jeho jazyka ešte väčšmi vyzdvihla hĺbku jeho myšlienok. „Teológia,“ vysvetľoval, „je premýšľanie o tom, čo nám Boh už povedal, čo vopred premyslel.“ Na to, aby sme mohli prijímať, musíme počúvať. Aby sme na ľudí nerobili iba dojem, ale ich aj privádzali k Bohu, potrebuje inšpiráciu.

Tak ako Karol Wojtyła, aj Joseph Ratzinger pocítil dôsledky ateistického systému na vlastnej koži. V detstve videl, ako miznú zo škôl kríže; keď bol sedemnásťročný

vojak, sledoval, ako sa klamná predstava vytvorí vo svete „nového človeka“ bez Boha skončila terorom a apokalyptickým pustošením. Jeho myslenie i celé dielo ovplyvnilo vedomie, že kresťanstvo je nutné brániť pred prehodnocovaním hodnôt aj argumentmi. „Vo viere svojich rodičov,“ povedal, „som mal potvrdenie katolicizmu ako bašty pravdy a spravodlivosti proti každej ríši ateizmu a klamstva, akú predstavoval národný socializmus.“

Bola to dramatická cesta plná víťazstiev i porážok, ktorá priviedla muža s veľkým nadaním, ktorý veľmi skoro spoznal svoje povolanie, až na Petrov stolec.

Je to jemnocitný žiak, ktorý skladá básne v gréckych hexametroch a ktorého nadchýna Mozart. Mladučký študent, ktorý v rozbombardovaných mníchovských uliciach sníva o kresťanskom nadšení. Premiant triedy dychtivý po poznaní, odchovaný na progresívnom myslení najlepších teológov svojej doby, ktorý dumá nad dielami Augustína, Kierkegaarda a Newmana. Nekonvenčný kaplán, ktorý oduševňuje mladých. Ale aj na zem zrazený habilitant, ktorý sa zrazu ocitne na dne svojej začínajúcej kariéry a hrozí mu zlyhanie.

Osud to však chcel inak. A stále chlapčensky vyzerajúci profesor z malej dediny na bavorskom vidieku sa razom stane hviezdou na teologickom nebi.

Svieži jazyk, tvorivý prístup k evanjeliu, autentické učenie, ktoré stelesňuje, vzbudzujú pozornosť. „V teológii veľkého mysliteľa,“ napísal jeho mníchovský učiteľ Gottlieb Söhngen, „vytvárajú obsah i forma teologického myslenia navzájom živú jednotu.“ Ratzingerove prednáškové sály praskajú vo švíkoch. Poznámky z jeho prednášok sa ručne tisícnásobne prepisujú. Jeho *Úvod do kresťanstva*

nadchne v Krakove Karola Wojtyłu, v Paríži Akadémii etických a politických vied, jednu z akadémií Francúzskeho inštitútu, ktorej členom sa neskôr stane.

Ratzinger má sotva tridsaťpäť rokov, keď jeho podnety prinesú Druhému vatikánskemu koncilu práve tú otvorenosť, s ktorou Cirkev vstúpi do moderny. Podľa vďačného Jána XXIII. nemohol nikto iný ako tento teologický tínedžer lepšie vyjadriť to, čo mal ako iniciátor koncilu v úmysle.

Zatiaľ čo teológovia považovaní za progresívnych sa v podstate podriadili úzkoprým predstavám a väčšinou splynuli s mainstreamom, Ratzinger zostáva nepohodlným – ako profesor, ako mníchovský biskup, ako prefekt Kongregácie pre náuku viery v Ríme, ktorý Jánovi Pavlovi II. štvrtoročie kryje chrbát – a dostáva za to poriadnu nakladačku. „Skutočným problémom našej doby je to,“ varoval, „že sa Boh stratí z ľudského horizontu.“ „Zhasnutím svetla pochádzajúceho od Boha“ preniká k ľudstvu strata orientácie, „ktorej ničivé účinky vidíme čoraz viac.“

Kritikou nešetří ani svoju Cirkev. Už v roku 1958 hovoril o „odsvetšení“. To je potrebné nato, aby viera mohla opäť uvoľňovať svoje účinné látky. Musíme zostať odolní, neprispôsobovať sa, aby sme bez zbytočných rečí opäť ukázali, že s kresťanstvom sa spája svetonázor, ktorý presahuje všetko, čo je spojené s čisto svetským, materiálnym postojom vrátane zjavenia večného života. Bolo by naivné myslieť si, že si stačí iba prezliecť šaty, rozprávať, ako hovoria všetci, a zrazu bude všetko v poriadku. O to skôr platí, že sa treba vrátiť k autentickému ohlasovaniu a k liturgii, ktorá vnesie svetlo do tajomstva svätej omše.

Nezabudnuteľný je jeho povzdych na krížovej ceste v Ríme v marci 2005: „Koľko špiny je v Cirkvi,“ zvolá, „a práve medzi tými, ktorí by v kňazstve mali úplne patriť iba jemu!“

Starý kardinál sa stal istým druhom uholného kameňa, na ktorý už nechcel nikto stavať. Sám Ratzinger túžil po odpočinku. No už niekoľko dní po jeho veľkopiatkovej výzve na sebareflexiu a očistu vystúpil spoza závesu balkóna Svätopeterskej baziliky pred jasavý dav ako 264. nástupca prvého apoštola. Jeden a pol miliarde katolíkov sa predstavil iba ako „malý pápež“, jednoduchý robotník v Pánovej vinici, ktorý nasleduje veľkého Karola Wojtyłu – a vie, čo treba robiť.

Nový pontifex zdôrazňuje, že skutočné problémy Cirkvi nespočívajú v strate členov, ale v strate viery. Krízu prináša vyhasínanie kresťanského vedomia, vlažnosť v modlitbe a bohoslužbe, zanedbávanie misie. Ozajstná reforma je podľa neho otázkou vnútorného zápalu, horiaceho srdca. Najvyššou prioritou je ohlasovanie toho, čo môžeme o Kristovi vedieť a čomu môžeme veriť zaručeným poznáním. Ide o to, „aby sa Božie slovo zachovalo vo svojej veľkosti a čistote, a to napriek všetkým pokusom o jeho prispôsobovanie a zriedkovanie“.

Dlhé roky bol pontifikát Benedikta XVI. jediným hosanna. Nikdy predtým nenavštevovalo pápežské audiencie toľko ľudí. Benediktove encykliky *Deus caritas est*, *Spe salvi* a *Caritas in veritate* vychádzajú v astronomických nákladoch. Mnohé jeho knihy sa už dávno stali klasickými dielami, teraz jeho prejavy zaplňajú titulné strany svetovej tlače. Za jeho výnimočný výkon sa považuje už len to, že po Wojtylovom dlhom a pozoruhodnom pontifikáte dokázal uskutočniť plynulý prechod bez akýchkoľvek problémov.

No sedemdesiatosemročný kardinál nie je len pápežom, ktorý spolupracoval na koncile, je aj tým, ktorého si koncil vysníval. Jeho nový štýl, ktorý vniesol do Vatikánu, sa vyznačuje vecnosťou, dialógom, zameraním na to, čo je podstatné. Redukuje sa liturgický odev, skracujú sa biskupské synody, umožňuje sa však kolegiálna diskusia.

Benedikt XVI. zároveň v tichu pracuje na veciach, ktoré zostali ležať u jeho predchodcu. Odmieťa hru na efekt. V tichosti odstraňuje bozkávanie ruky, v erbe nahrádza pápežskú korunu ako symbol moci jednoduchou biskupskou mitrou. V úcte k tradícii však preberie aj niektoré zvyklosti, ktoré nie sú práve podľa jeho gusta. Nešéfuje, nie je objektom cirkevného kultu, ktorý sa derie dopredu. Iba zastupuje toho, ktorého jediného miluje a v ktorého musí veriť, Ježiša Krista, Božie Slovo, ktoré sa stalo človekom.

Po Jánovi Pavlovi II. prehovorí Benedikt XVI. ako druhý Petrov nástupca v mešite. No ako prvý pápež sa nemecký pontifex zúčastní na protestantskej bohoslužbe. Je to nevídaný historický počin, že hlava Katolíckej cirkvi navštívi miesto Lutherovho pôsobenia. Ďalšie novum spočíva v tom, že vymenuje protestanta za predsedu Pápežskej akadémie vied a moslima za profesora na pápežskej univerzite. Svojím teologickým a intelektuálnym potenciálom zároveň vyzdvihne pápežský úrad na takú úroveň, že sa Katolícka cirkev stáva príťažlivou aj pre tých, ktorí boli doteraz mimo nej. A to napokon nielen cez tri obsahovo silné encykliky, ale aj prostredníctvom Roka sv. Pavla, Roka kňazov a Roka viery. To, že listom *Summorum pontificum* dovoľí kňazom, aby opäť slávil svätú omšu v podobe stáročia platnej tridentskej forme bez toho, aby museli najskôr žiadať povolenie od biskupa, je aktom otvorenosti a slobody, nie krokom späť.

Benedikt XVI. nerobil všetko správne. A pontifikát nemohol nepochybne vyčerpať všetok potenciál, ktorý sa ponúka v osobe pápeža. Správanie bratov v biskupskom úrade, ako aj v časti vatikánskeho aparátu pôsobí odmietavo. Určite aspoň nepomáhajú tak, ako by mali. Benedikt to prijal v pokore. Strpel dokonca aj zradcov, podobne ako jeho Pán. Bol však naozaj slabým pontifikom, ako sa ho po jeho odchode snažili predstaviť jeho odporcovia?

Nekonečné články a mediálne príspevky, ktoré Ratzinger znevažovali, pôsobili ako nehasnúci plameň. „Keby sa pápežovi dostávalo iba uznania,“ odpovedal ten, ktorého napádali, „musel by sa pýtať, či nerobí niečo nesprávne.“ V skutočnosti boli neprestajné útoky na pápeža, vedené médiami, ktoré chceli presadzovať vlastné predstavy, tou najväčšou záťažou jeho pontifikátu. Nehralo totiž žiadnu rolu to, či boli obvinenia oprávnené.

Vymenujme v krátkosti najviac omieľané „škandály“. Podľa jedného z doteraz rozšírených názorov pápež prostredníctvom biskupa Richarda Williamsona z Kňazského bratstva Pia X. prijal do Cirkvi popierača holokaustu. Táto správa spôsobila v januári 2009 zmenu postoja širokej verejnosti, ktorá dovtedy hodnotila prácu pápeža extrémne pozitívne. Faktom je, že Williamson bol anglikánsky konvertita. Nebol uznaný Rímom za biskupa, ani bratstvo odtrhnuté od Katolíckej cirkvi nebolo rehabilitované.

Bola to práve židovsko-kresťanská téma, na ktorej Ratzingerovi mimoriadne záležalo. Podľa Israela Singera, ktorý bol v rokoch 2001 až 2007 generálnym sekretárom Svetového židovského kongresu, by bez neho nebola možná kľúčová historická zmena vzťahu Katolíckej cirkvi k židovstvu, ktorá definitívne ukončila starý postoj

pretrvávajúci dve tisícročia. Ako sumarizuje Maram Stern, viceprezident Svetového židovského kongresu, za Benedikta XVI. bol tento vzťah lepší „ako kedykoľvek predtým v dejinách“.

Pokiaľ ide o škandál sexuálneho zneužívania mladistvých kňazmi a rehoľníkmi, došlo k mnohým zlyháním a chybám predovšetkým zo strany príslušných inštitúcií v jednotlivých krajinách. Už dávno je však zrejmé, že bez manažmentu Benedikta XVI. by jedna z najväčších kríz v dejinách Katolíckej cirkvi spôsobila omnoho väčšie škody. Už ako prefekt zaviedol Ratzinger opatrenia, aby sa tieto prípady dôsledne objasňovali a vinníci boli potrestaní. Ako pápež prepustil okolo štyristo kňazov a definoval cirkevno-právny základ na to, aby boli zažalovaní biskupi a kardináli, ktorí odmietajú skúmať tieto skutočnosti.

A čo aféra *Vatileaks*? Tento prípad nemožno bagatelizovať. Na jednotlivých stupňoch vedenia svetovej Cirkvi sa za oponou skrývajú vážne problémy. Z údajného „sprisahania vo Vatikáne“ však napokon nezostalo nič iné ako krádež dokumentov rukou chorého komorníka. V súvislosti so spornou vatikánskou bankou (IOR) nariadil Benedikt vykonať rozsiahlu kontrolu a zaviedol novú štruktúru. Napokon nariadil prešetrenie celej inštitúcie. Správa komisie o vyšetrovaní je pod zámokou. Jej rozsah je však omnoho menej dramatický, ako sa uvádza.

Benediktovým stúpencom chýbajú jeho múdre prejavy, ktoré dokázali osviežiť myseľ a zahriať srdce; bohatstvo jeho jazyka; poctivosť jeho analýz; nekonečná trpezlivosť pri počúvaní; noblesa v správaní, ktorú stelesňoval ako málokto z cirkevných predstaviteľov. A, pravdaže, aj jeho plachý úsmev, jeho neraz nemotorné pohyby, keď

niekedy kráčal k pódiu ako Charlie Chaplin. A chýba im predovšetkým jeho vyzdvihovanie rozumu, ktorý ako garant viery chráni náboženstvo pred sklznutím do mylnej fantázie a fanatizmu. Napokon aj jeho modernosť, ktorú mnohí nedokázali alebo nechceli objaviť. Zostal jej verný aj ochotou robiť veci, ktoré predtým ešte nikto nerobil.

Popri množstve svojich prác, homílií, meditácií, korešpondencie – jestvuje tridsaťtisíc listov, ktoré napísal predtým, ako sa stal biskupom – Joseph Ratzinger nikdy nerozvíjal svoju vlastnú vedeckú teóriu. Ako teológ prijal to, čo tu bolo, rozlíšil podstatné, usporiadal to do časových súvislostí a nanovo to vydal – aby zachránil posolstvo evanjelia a poznatky z kresťanských dejín pre ďalšie generácie. Čo sa týka významu, ktorý pritom pripisoval Cirkvi, je pochopiteľný aj jeho boj o túto Cirkev – aby zostala záchranným člnom v čase a priestore, Noemovou archou na prechod do lepšieho sveta. Nazval to „eschatologickou radikálnosťou kresťanskej revolúcie“.

Tento pontifikát robí výnimočným už len pápežovo trojzväzkové dielo o Kristovi. Benedikt XVI. vytvoril nenahradiateľné vademékum pre budúcu teológiu, katechézu a vzdelávanie kňazov, skrátka základ náuky viery pre tretie tisícročie. Kruh sa mohol uzavrieť jedine na Petrovom stolci, nie na univerzitnej katedre. A nikto iný nemal vzdelanie, životopis, silu a inšpiráciu, aby s vedeckou akribiou a mystickým realizmom očistil a nanovo sprístupnil ľudstvu Ježišov obraz skreslený na nepoznanie.

Anglický historik Peter Watson nazýva Benedikta XVI. spolu s Lessingom, Kantom a Beethovenom jedným z posledných predstaviteľov „nemeckého génia“. Pre peruánskeho nositeľa Nobelovej ceny za literatúru Maria Vargasa